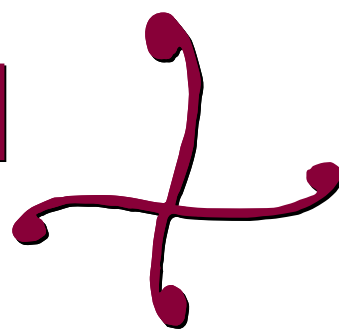

EUSKALERRIAREN EDESTIA-I (X.)

2. ZATIAN.

Sarreratik datorrena.

Oar txiki bat.

Erri legean, edo demokrazian sartuta gagozela esaten dabe batzuk, baiña sekula ez gara aukera orreitan ezarriko, antziñatik etorren dan norkeriaren zentzuzko maltzuratasunean geiegi kokatuta gagozanen artean.

Laster izan bear dana, Jainkoaren Lege aurrean, txarto egi-ten doguzan gauza guztiagaitik mugatuta egonda, premiazko larritasun oneri irtenbide bat emon bearrean gagozelako.

Euskaldunak, ez doguz galdu bear aurkezten jakuzan aukera oneik, gure nortasunezko eta orde-zko ardurak berreskuratu gura ba doguz.

Orretarako baiña, euskalerriarren askatasunezko elburuari danok batera begitu bear dautsagu, nai ta politikaren ezberdintasun talde-kideetan lan egin.

Beti, lelokeri barik, eta buru belarri sartutako ekintzan, gure arbasoek emon euskuen **Lege Za-**

rraren edo erri legezko⁽¹⁾ zentzuaren ardurean lan eginda, espainolaren menperatasunezko eragipenetik urten gura ba dogu (*len bait len izan bear dauana*).

Orregaitik salatu bear dogu emen, zergaitik ez garan munduko gizatasunaren etorki edo guraso ondokoak.

Oraiñ, au da emen galdetu bear doguna: Zergaitik, Santimamiñe, Ekain eta Altzarri'ko arzulo edo leize zuloetan marraztuta agertu diran irudiak **Munduko Gizatasunaren ondorekuak izendatu**, eta izkuntz guztien artean zaar eta ederrena dana, baita gaiñera mintzatzeko berbearen leengo itz otsak eta berbearen irudimendutasunak ulertzeko euskeratik argitu leikezanen artean garrantzi aundienekoa izan da **euskerea, zergaitik gizatasunaren ondorekua izendatu ez ?**.

Legeak.

Ludi onetako gizaren edestiari, ezeren antolamendu barik begitu ezkerro, luzeegi, illun edo ta urrun agertzen jakuz gure irudimenetan bere gertakizunak, baiña gure antzera,

(1) Erri-legezko = Demokrazia.

ikertzailetasunezko begiakin begitu ezker, oso urbil agertzen jakuz beren garrantzientariko zati edo gertae-rak, jarraian gure doguzan edozein ondorioak argitzeko.

Orregaitik Omosapienseko arbasoek, Paleolitiko-Neolitiko aldiak amaitu orduko, lortuta euki bear izan eben gizarteko bardintasunak, eta Eneolitiko aldi-tan agertu orduko, guztiz egokituta askatasunaren de-mokrazizko ekanduan.

- Bestela, gaurko euskaldunen baitak ez eban eukin-go ekanduzko indarrak, edestian zear euki dauan eta gaur egun daukagun katoliko aberkuntz men-paratzaillaren zapalckerazko alegiñetatik urteteko.
- Euskaldunak, ez gendulako ain sakon eukingo, daukaguzan askatasunezko demokraziaren ega-riak, eurak ainbeste milla urtetan, demokraziaren ekanduzko oituran ez ba ziran bizi.

Leñuaren lurraldeko ardurean bizi ziran euren erri-gizartearen antolakuntzan, gure denboretaraiño eldu dana.

Bestela ez da ikusi baiño bear, gaur zer direzan Biz-kaia, Gipuzkoa, Araba, Nafarroa, Lapurdi eta Ziberota-rrak, gure Euskalerrri onetan, eta zer zan Europa barruan Griegoaren antolakuntza, jaurkintzazko politikan sekula

ez ebelako euren urietatik kanpo urten, arik eta domukeriaren⁽¹⁾ menperatzai-lletasunezko ekintzak asi arte.

Europa osoa egon zan demokra-zizko itxura orreitan antolatuta, euren leiñuzko batzordearen babespean.

Euren ardurak zaintzeko, geiago bear ote eben ?.

Gaiezko mundu oneitan, iñor ez da nor, legeak, norberen gogoko buru-tasunaren irudimenetik sortzen diran lez legeztuteko.

Zergaitik ?.

Mundu onen len gaia eta gurea, lege bardiñean eginda dagozan lez, eta gure oiñarrizko sustraiak bere lege gaian erperatuta dagozelako, izaeraz-ko egokitasun orreik dira guri debe-katzen dauskuenak, lege arloetan nai doguna edo gure naia egiten.

Orregaitik, guk edozein gauzata-rako egiten doguzan legeak, bereztu-tako Izadi onek erperatuta daukazan

(1) *Domu* = capital. *Domukeria* = capitalización excesiva, usura.

egizko legeditik bakandu edo argira atarata, bakarrik legeztu geinkez.

Gure Kromañon arbasoek ainbeste milla urteko ikas biritan ondo baiño obeto ulertu eben berezko legetik kanpo ezin zitekela bizi, eta oso osoan artu eta oituratu ebazan ikasgai guzti orreik *Euskalerriko Lege Zarra-
ren bidetik*.

Euren senidetasunezko izkuntzagaz, erlijio ta legearekin, aberri batekoak lez senditzen ziran ?.

Orduko Mundu ezagun guzti oneitan, aberkuntzaren burutapenik⁽¹⁾ ez zalako egon, euren lurraldeko leiñu batzarrakaz, eta leiñu orreik euren auzotasunean euki ebezan izkuntz bateko batzar nagusien elkertasunean⁽²⁾, antolamenduta bizi ziran.

Zer guranai dau esan, egokitasun orrek ?.

Aberritasunezko itza oraindiño agertu barik egon arren, izkuntz batekoak izanda, ta leiñu bakotzaren nortasunagaitik, euskalki antzekoetan zabaldua egon, baita sinismenean, odol, eta oitura batekoak izanda, senidetasunaren sendimenduzko arremarik ez ebela eukingo ?.

Orduko Europaren Euskalerrria zabala izan arren, borrokak

(1) *Aberkuntzaren burutapenik = no se conocia la palabra o acepción de NACIÓN.*

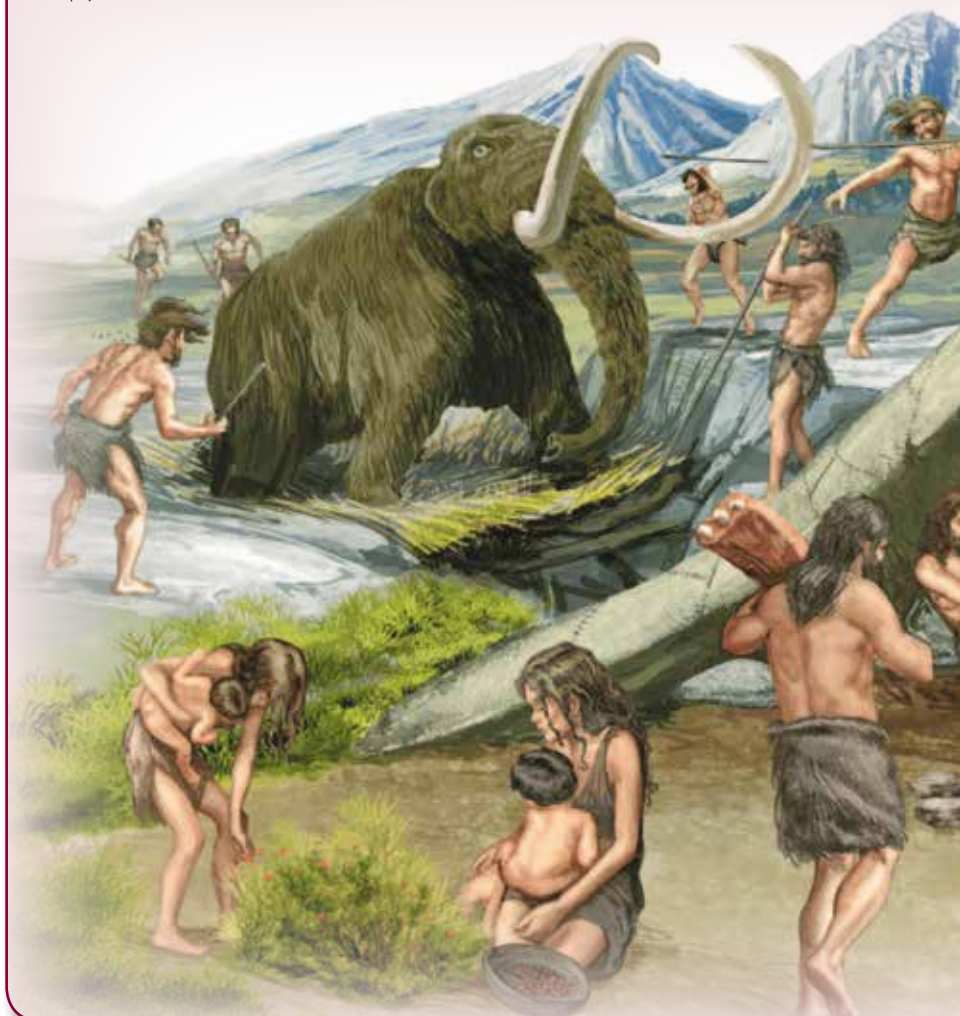
(2) *Elkartasun = o anficionia = a modo de las confederaciones de las antiguas ciudades griegas.*

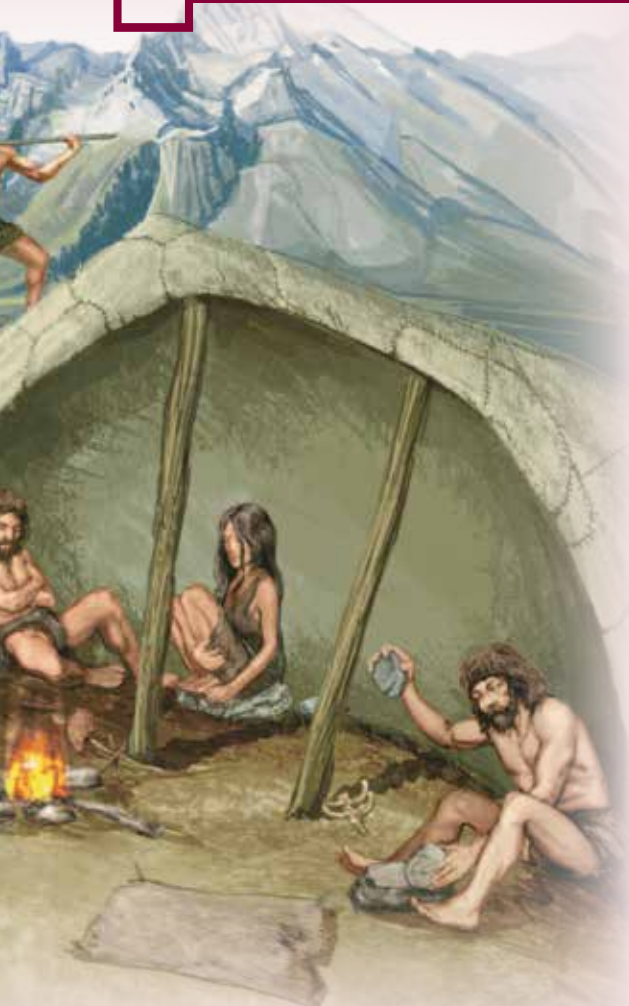
baiño geiago, artu emon onak euki bear ebezan, bestela ez eben lortuko, azturazko bidetik lortu eben izkuntza ta gitxiago, ekanduzko demokraziagaz lortu eben jendekuntzazko garaipen eder orreik, gaurko egunetan gu, ain sinismen sendokoak izateko.

Baiña geroago ikusiko dogun lez, ordezkari-tzaren zentzuzko ardura demokratiko orreitan, ain sendo oiñarrituta eta euki eben antolamenduagaz, auzotasunaren laterrizko egokitasunean ondo kokatuta egon arren, baten bat agertu bear zan garbitasun orreik lokaztuteko, eta agertu be ei ziran, beti sasijainkotasunaren mozorrotasunagaz.

Mozorrotuta agertu ziran batzangotasunaren za-leentzat edo ta menperatzaille asmakuntzazkorentzat euren *veni, vidi, vinci'gaz*, denbora baiño besterik ez eben bear, euren naaslarritasunezko guzur eta bakaltzale sakratuaren⁽¹⁾ ziri bidetik, gure artean siñistu ezin diran okerkuntzazko alderdikeri ta maltzurtasunezko ondorio ganorabakoetan ezarri edo kokatu gaitezkan, euren mendeko garaipenak lortzeko.

(1) *Bakaltzaille-sakratuaren = absolutismo-sacramental.*

Eta jarkera orreitan edo menperatzailletasunezko jarkera orreitan gagoz gaur be.

Baiña, betiko menperatzaillearen arrazoibageko edo maltzurrezko esanari aurrera urtenda: Euskalerrria, Mundu ta Europa onen *erria dala* esan bear jakie, gaiñera, *garrantsienetariko* bat, oraindiño beragan geratzen diralako milla urte askotan ikasita, *berexotasunezko legearen ulermenak*.

Nun, edo nungo zabaltasunean bizi ziran Euskaldunak, Paleolitiko Neolitiko eta Eneolitiko aldian ?.

Omosapiensek goian esan dogun lez, Afrikatik urten ebenean, Europa eta Asiatik zabaldu zan euskeraren aurreko itz-ots edo leen euskerazko izkuntz ta oitura bardiñekin, gero ikusiko dogun lez, toki izenak alan esaten dabelako.

Eta gaurko Euskerazko azturan, Atlant-itsasotik Alemaniaren erdi-raiño, eta Eskoziaren erditik Kadi-zeraíño.

Orduan ezagutzen zan demokrazizko jendekuntza mundu osoarena izan arren, esan dogun azkeneko

lurralde zabal oneitan sendotu ziran euskaldunak izan zirala, gaur arte ekarri dabezanak euskal izkuntz eta askatasunezko demokraziaren zentzu eder oneik.

Jakintsuen esanetan, ori da: Aurreko jendekuntz galdua dana ?.

Ori esaten dabe, eta ainbesteko nabaritasunagaz gogoratzeko, Europako euskal arbasoen usaiñagaz lortu eben jendekuntz ori, ederra eta sendoa izan bear zan, bestela ez eban eukingo gaur egunetan oraindiño daukan ainbesteko gogorapenik.

Eta gitxiago, orain argituko dodazan toki-izenetan, ainbeste euskal-eragipeneko ugaritasunik.

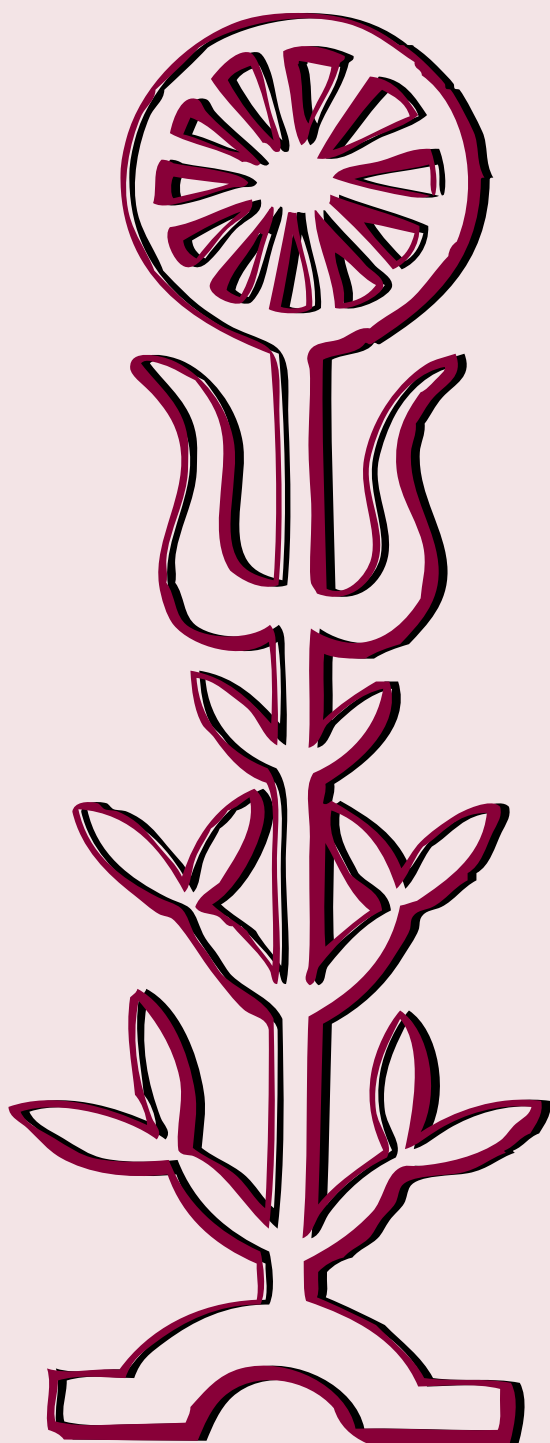
Mundu zabalean, Euskal toki izenak eta itzak.

Toki izenaren⁽¹⁾ zentzua ulertzeko, gure gogarketetan garrantzi aundian euki bear doguna auxeda: *Izen jeografriko batek asieratik gaur arte iraun dagian, izen ori errotsu, sendo edo ta ondo sustraituta egon bear dala toki orreitan*, eta ori ez da lortzen, toki orreitan izen orreik milla urte askotako jabetasuna euki ezik.

Euskereak, Beko-Paleolitikotik asi ta gaur arte ikutubako berbak daukaz, Asia ta Afrikako leen gizarteak euren errekarri eta abar emon eutsezan izenak: Ibai-rio, Ibi-vado, Ibar-valle eta abar. Eufrates ibaia bera deitzen zan buranu = urnammu, zeru guztia ura izan zala gogoratzen ziralako: *ura = ur+anu = agua del cielo*.

Atutxa'tar Paul

Zornotzan 2.017ko urtean Urrillaren 16an

(1) Toki-izenaren=topònimos.